

Nr 16

Utlåtande i anledning av motion om en samhällelig servicetjänst för barnfamiljer och äldre personer.

I den till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionen II:1005 av herr *Lothigius* hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av frågan om insättande av frivillig servicetjänst samt därvid beakta att tjänstgöringen skall avse såväl manlig som kvinnlig ungdom.

Beträffande motiveringen hänvisas till motionen.

Vissa uppgifter om service, barntillsyn och åldringsvård

Service

Frågor om service i bostadsområden behandlas av den i april 1967 tillkallade servicekommittén. Kommittén behandlar bl. a. sådana servicefunktioner som barntillsyn och åldrings-, sjuk- och handikappservice.

Barntillsyn

Den av samhället ordnade barntillsynen har utbyggt väsentligt under de senaste åren. Antalet platser i daghem och fritidshem beräknas enligt vad som anges i statsverkspropositionen (Bil. 7, s. 5) sedan år 1966 ha fördubblats från 16 000 platser till 32 000 platser i år. Samtidigt räknar man med en ökad tillgång på kommunalt organiserade familjedaghem, till vilka statsbidrag enligt beslut av 1968 års riksdag (statsutskottets utlåtande nr 5/1968) utgår från och med i år. Det sammanlagda antalet platser för tillsyn av barn med förvärvsarbetande föräldrar beräknas år 1970 uppgå till omkring 75 000. För det statliga stödet till daghem, fritidshem och familjedaghem beräknas för nästa budgetår en anslagsökning med omkring 50 miljoner kronor till 125 miljoner kronor.

Åldringsvård

År 1964 framlades ett reformprogram för åldringsvården som antogs av riksdagen (statsutskottets utlåtande nr 106/1964). Det inriktades på att få till stånd ökade resurser för social hemhjälp, förbättringar av åldringsbostäder och en snabbtbyggnad av långtidssjukvården. Den sociala hemhjälpverksamheten till åldringar och handikappade har enligt vad som

anges i 1969 års statsverksproposition (Bil. 7, s. 34) utvecklats från att omfatta omkring 80 000 hjälpta år 1960 till ett beräknat antal hjälpta år 1969 av omkring 230 000. Hemsamariternas insatser beräknas överstiga 30 miljoner arbetstimmar år 1969. Anslagsbehovet för det 35-procentiga statsbidraget till social hemhjälp har av departementschefen för nästa budgetår beräknats till 135 miljoner kronor, varav 5 miljoner kronor för fortsatt försöksverksamhet i fråga om vård och service åt äldre och handikappade i glesbygdsområden.

Gällande bestämmelser om värnplikt m. m.

Bestämmelser om icke konventionell värnpliktstjänstgöring finns i lag 3 juni 1966 om vapenfri tjänst. I 2 § stadgas att vapenfri tjänstepliktig skall fullgöra tjänst, som är betydelsefull för samhället, såsom brandtjänst inom civilförsvaret, reparationstjänst vid järnvägarna, statens vattenfallsverk eller televerket, hälsovårds- eller sjukvårdstjänst inom det allmänt civila medicinalväsendet eller slutligen ekonomi- eller expeditionstjänst vid statlig eller kommunal förvaltning. Arbetsmarknadsstyrelsen bestämmer vilket slag av tjänstgöring som vapenfri tjänstepliktig skall fullgöra och har tillsyn över utbildning och tjänstgöring. 1966 års lag innebar en utvidgning av området för tjänstgöring för vapenfria tjänstepliktiga i förhållande till tidigare gällande bestämmelser. Vid behandlingen av lagförslaget i riksdagen uttalade *andra lagutskottet* i sitt utlåtande nr 45/1966 att utskottet fann det värdefullt att tjänstgöringsalternativen för de vapenfria utvidgades samt att lagförslaget enligt utskottets mening inte utslöt att i särskilda fall även annan tjänstgöring, som uppfyller kravet på att vara betydelsefull för samhället och som står i överensstämmelse med de allmänna riktlinjerna för den vapenfria tjänsten, kunde komma i fråga. Det borde alltså enligt utskottets mening vara möjligt för en vapenfri tjänstepliktig som på grund av personliga kvalifikationer — utbildningsmässigt eller eljest — hade särskilt goda förutsättningar att efter genomgången grundutbildning tilldelas annan betydelsefull tjänst. Det primära måste emellertid vara att utbildningen av de vapenfria inriktades på de betydelsefulla civila uppgifter de hade att fullfölja under krig i hemlandet. Utskottet avlog i motioner framförda förslag om att vapenfri tjänst skulle kunna fullgöras inom områdena forskning, undervisning och vetenskap samt u-landshjälp.

I oktober 1968 tillkallades *1968 års utredning om biståndsutbildning* för att utreda frågan om utbildning av vapenfria tjänstepliktiga och andra värnpliktiga för internationell biståndsverksamhet m. m. I direktiven uttalas att det inte är utslutet att även andra personalkategorier än särskilt utvalda och utbildade vapenfria tjänstepliktiga och andra värnpliktiga — framför allt kvinnor — efter frivilligt åtagande skall kunna ingå i organisationen

och få del av den angivna utbildningen. Utredningen skall överväga denna möjlighet.

1966 års värnpliktskommitté har i november 1968 avgivit ett delbetänkande Frivilligförsvaret 1 (SOU 1968: 54), där bl. a. utbildning av kvinnlig personal inom totalförsvaret behandlas. På uppdrag av överbefälhavaren har chefen för flygvapnet i samråd med cheferna för armén och marinen utarbetat gemensamma grundläggande bestämmelser för antagning, utbildning, krigsplacering m. m. vid armén, marinen och flygvapnet av personal tillhörande föreningen Svenska blå stjärnan (SBF), föreningen Svenska röda korset (FRK), Riksförbundet Sveriges lottakårer (SLK) och Sveriges kvinnliga bilkårers riksförbund (SKBR).

Frågor om allmän värnplikt regleras inte i grundlagarna utan i 1941 års värnpliktslag, där den grundläggande bestämmelsen i 1 § stadgar, att svensk man är värnpliktig från och med det kalenderår under vilket han fyller 18 år till och med det under vilket han fyller 47 år. Frågan om värnplikt för kvinnor synes inte ha varit föremål för riksdagens behandling under senare tid.

Utskottet

I motionen upptas mot bakgrund av det stora behovet av vård och tillsyn av barn och äldre frågan om inrättande av en frivillig servicetjänst för manlig och kvinnlig ungdom.

Under 1960-talet har en snabb utbyggnad skett av den av samhället ordnade barntillsynen samtidigt som åldringsvården tillförts kraftigt ökade resurser. Denna utveckling kan väntas fortsätta.

Enligt utskottets mening bör erforderlig ökning av samhällets insatser för vård och tillsyn av barn och gamla företrädesvis ske inom ramen för det för närvarande tillämpade systemet och inte genom upprättande av någon organisation med anknytning exempelvis till den allmänna värnplikten eller det frivilliga försvaret.

Utskottet finner det för övrigt inte troligt att arbetsmarknaden genom en frivillig servicetjänst enligt motionärens förslag vid sidan om kommunernas nuvarande verksamhet och ideella organisationers frivilliga servicetjänst skulle tillföras något större tillskott av arbetskraft för servicetjänst.

Enligt gällande regler fastställda så sent som 1966 kan en vapenfri fullgöra tjänstgöring inom olika civila arbetsområden. 1968 års utredning om biståndsutbildning överväger, om tjänstgöringsområdet för vapenfria även skall kunna omfatta u-landstjänst. Samma utredning har att pröva, om en sådan tjänstgöring även skall kunna komma i fråga för kvinnor efter frivilligt åtagande. Frågan om ändring av gällande bestämmelser för vapenfri tjänst, varvid bl. a. en katastrofhjälpkår varit under debatt, är således redan

under prövning. Med hänsyn härtill anser sig utskottet inte kunna tillstyrka bifall till motionen utan hemställer

att motionen II: 1005 icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 mars 1969

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Möller (s), Oscar Carlsson (s), Axel Kristiansson (cp)*, Helge Karlsson (s), Karl Gustav Pettersson (s), Kilsmo (fp), fröken Stenberg (m), herrar Ernst Olsson (cp), Hansson (s), fru Diesen (m)*, herrar Ove Karlsson (s) och Axelson (fp);

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm (s), herrar Larsson i Borrby (cp), Nilsson i Bästekille (m), fru Ekroth (s), herrar Johansson i Skärstad (cp), Johansson i Simrishamn (s), Andersson i Örebro (fp), fru Fränkel (fp)*, herrar Häll (s), Gadd (s), Aldén (s)* och Rosqvist (s)*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.